

Kerken zoekend in reactie op Wilders “De stille

De Wilders-kiezer is 'n blijvertje, kopte het *Algemeen Dagblad* eind maart. De opmars van de Partij voor de Vrijheid in de peilingen toont aan dat Wilders' harde kritiek op de islam steeds breder wordt gedragen. Voor velen een onrustbarende ontwikkeling. Trekken kerken aan de bel?

[>] Het is bijna niet meer voor te stellen dat Geert Wilders anno 2004 nog als een zonderlinge eenmansfractie in de Kamer zat. Zijn Partij voor de Vrijheid zou volgens de peilingen van Maurice de Hond de grootste partij van Nederland worden, en hoewel commentatoren twijfelen of het ook echt zal gebeuren, droomt Wilders zelf al hardop van het premierschap. Het CDA heeft al gezegd alle opties open te houden. Ondertussen staat het vervolg op zijn anti-Koranfilm *Fitna* gepland voor 2010.

Sporadisch klinken uit kerkelijke kring steunbetuigingen. De pastoors Harm Schilder uit Tilburg, Rob Mutsaerts uit Heeze en Cor Mennen uit Oss prezen de politicus om *Fitna*, en dominee Edward van der Kaaij heeft toegegeven dat hij niet zo tegen Wilders is “als zou moeten” in de kerk.

Ook André Troost, hervormd predikant te Heusden, leek vorig jaar even een Wilders-fan. In het protestantse kerkblad *Voetius* gaf hij namelijk zijn zegen aan de PVV-voorman, vanwege diens vrijheid van meningsuiting. Journalisten suggereerden toen dat hij propaganda had gemaakt voor de PVV, maar zagen over het hoofd dat hij de politicus juist aanspoorde om zijn toon te matigen.

Overeind blijft echter staan dat Troost een probleem signaleert als het gaat om de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving, waarover ook de PVV zich zorgen maakt. “Wilders stelt terecht aan de kaak dat wij in Nederland, met name aan het eind van de vorige eeuw, veel te gemakkelijk allerlei mensen, niet alleen moslims, welkom hebben geheten. Toen is er sprake geweest van een onzorgvuldige en riskante bevolkingsopbouw en een ondoordachte immigratiepolitiek. Maar daar hebben wij zelf toen voor gekozen! Dus gaat het niet aan nu alles wat ‘anders’ is, monddood te maken. Als je niet oppast, zijn allochtonen al snel de zondebokken bij alles wat in onze maatschap-

[TEKST] MAARTEN DAS

pij niet soepel loopt. Maar o wee wie enig begrip toont voor het gevoel van onvrede, die wordt al gauw in het kamp van ultrarechts geplaatst. Daarmee ontnem je intussen wel een heel volk de nodige kanalen om dat gevoel van onvrede te laten wegvloeien.”

Troost sluit zich aan bij de woorden van dominicaan André Lascaris, die in een column op www.nieuwwij.nl schreef: “Angst voor de vreemdeling, voor een vreemde cultuur, religie, leefwijze, is gewoon. Het werkt averechts als je er voor gaat schamen. Maar in die angst blijven leven leidt tot verblindings, doofheid, niet kunnen spreken en tot geweld. Angst wordt overwonnen door persoonlijke contacten te maken.”

Niet reageren

Een praktijkvoorbeeld van zulke contacten geeft de hervormde kerk in Zutphen, die sinds acht jaar in een kennismakingsproject zit met de plaatselijke moskee en synagoge. De samenwerking ontstond na de aanslagen van 11 september 2001 vanuit de behoefte om elkaar – joden, christenen en moslims – beter te leren kennen. Gedrieën organiseerden ze, daags na de vertoning van *Fitna*, als tegengeluid de manifestatie *Samen verder bouwen*. “Een indrukwekkende bijeenkomst”, blikt initiatiefnemer Roel van Oosten terug. De dominee van PKN Warnsveld werkt op dit punt samen met de PKN in Zutphen. Hij vindt het “buitengewoon zorgelijk” dat Wilders nu alsmat populairder wordt, en moet er niet aan denken dat “zijn agressieve toon normaal wordt in onze samenleving”. Evenwel vindt hij de beste reactie op het aangekondigde vervolg op *Fitna*: niet reageren. Hij ziet op dit moment dan ook geen directe aanleiding om opnieuw iets te ondernemen. “Hopelijk laten wij in de kerk in de praktijk zien hoe je op een betere manier met elkaar kunt omgaan. Het zijn de stille krachten die het moeten doen. Maar als er toch opnieuw mensen onnodig in de knel komen, is het zaak om ons daartegen te weren.”

Eerlijk op tafel

In de Willibrordparochie in Den Haag weten ze al ruim tien jaar waartoe die stille krachten in staat zijn. De parochie is gevestigd aan de Van Mierisstraat, midden in de levendige, multiculturele Schildersbuurt, tussen

krachten moeten het doen”

een moskee en een speelplaats voor kinderen. Ze doen er aan intercultureel kerkopbouwwerk: migranten werken samen met autochtonen, waarbij de eigenheid van elke groep gestimuleerd wordt, maar ook het openstaan voor contacten naar buiten. Het achterliggende idee is dat een kerkelijk verband allochtonen helpt om sneller te integreren. Pastor Jan Eijken vertelt trots: “In de parochie vinden tal van diaconale activiteiten plaats, door en voor buurtbewoners, zoals een voedselbank met koffie-inloop. Het uitdelen van

voedsel is daar de aanleiding, maar de ontmoeting is veel belangrijker.”

Zulke ontmoetingen vormen een welkom tegenwicht tegen de angst die er heerst omtrent de multiculturele samenleving, volgens Eijken. “Natuurlijk is die angst

[>]

“Kerken moeten zorgen van Wildersaanhang serieus nemen, maar stigmatisering van moslims afwijzen.” [[foto Hollandse Hoogte

te begrijpen. Maar de kerk moet per definitie niet van angst uitgaan. Goed en slecht zit in iedereen. Daarom moet je altijd eerst bij jezelf te rade gaan en dan pas naar de ander kijken. Want wat heeft Nederland aan bange mensen? Bovendien moet je als christen je Bijbel kennen, en als moslim je Koran. Als je jezelf neerzet op een zo eerlijk mogelijke manier, lokt dat anderen uit om ook zichzelf eerlijk op tafel te leggen.” Hoewel Eijken het belangrijk vindt dat de kerk actuele thema’s aansnijdt, heeft hij Wilders pas één keer bij naam genoemd in een preek. “Wel kaart ik af en toe aan waar hij het over heeft, en hoe je daar als gelovige mee om kunt gaan.”

Valse getuigenis

Dat christenen beter bij Wilders vandaan kunnen blijven, mocht daarentegen van de Nederlands Gereformeerde dominee Pieter van Kampen vorig jaar best vanaf de kansel gezegd worden. In het EO-radio-programma *Deze Week* kwam hij te spreken over de jaren dertig van de vorige eeuw, toen Gereformeerde Kerken openlijk de politieke opvattingen van de NSB veroordeelden. “Ik vroeg me af of die maatschappelijke verantwoordelijkheid van kerken nu ook weer van toepassing is”, aldus Van Kampen, die zijn oproep overigens zelf niet in de praktijk heeft gebracht. “In mijn eigen kerk in Vlaardingen merk ik geen onrust omtrent Wilders, en mijn vrouw, die PKN-predikant is, evenmin.” Net als Roel van Oosten ziet ook Van Kampen nu geen “concrete casus” om zich uit te spreken, hoewel dat volgens hem zeker geboden zou zijn als die zich aandient. In dat geval heeft hij alvast twee argumenten op geestelijke grondslag paraat: “Ten eerste staat er in de Bijbel dat je geen valse getuigenis af mag leggen over je naaste. Wilders komt in mijn ogen met zijn uitspraken over moslims op de grens van het schenden van dat gebod. Ten tweede staat het uitsluiten van een grote groep mensen om te kunnen komen tot een éénvormige cultuur, voor mij haaks op de hele ethiek van het evangelie.”

Wervend perspectief

Afgezien van bijbelse argumenten hebben de kerken geen systematische analyse van het populisme waar Wilders succes mee oogst, zegt hoogleraar diaconie Herman Noordegraaf. Die zouden ze wel moeten maken, vindt hij, en daarbij nagaan wie er vatbaar voor zijn, om ook die mensen te bereiken. Hij geeft zelf alvast een voorzet: “Het populisme in de politiek kenmerkt zich door het simplificeren van problemen, en een wij-zij denken: wij tegen de islam en de klik in Den Haag. Ook maakt het gebruik van zondebokken, in dit geval moslims. Het doet afbreuk aan de sociale samenhang en frustreert het democratisch debat door problemen neer te zetten in uitvergrote incidenten.”

Met die problemen worden vooral de zorgen over de integratie bedoeld, en het gevoel dat mensen zich niet meer herkennen in de politiek en de samenleving. “Daar zal een adequate reactie op moeten komen, zonder de nuances te laten vallen. Een visie die de zorgen serieus neemt, maar stigmatisering van moslims afwijst.”

Emeritus bisschop Tiny Muskens stelde onlangs op nieuwwij.nl dat Wilders gevoelens van onrust exploiteert. “Die onrustgevoelens komen voort uit onzekerheid en angst over toekomst en economie. We zijn een welvarend land, maar vragen ons af of we wel

Profiel van de Wilders-kiezer

Wie zijn de Wilders-kiezers? Hijzelf beweert dat zijn achterban trots is op de joods-christelijke identiteit van Nederland. Volgens een onderzoek uit 2009 van Motivaction scoort het christendom, gesteld ‘versus’ de islam, onder hen zelfs hoger (68 procent) dan onder niet-PVV’ers (50 procent). Materiële zaken vinden ze echter aantrekkelijker dan spirituele.

Het Motivaction-onderzoek toont de Wilders-kiezer verder als iemand die houdt van typisch Hollandse dingen, zoals de slager om de hoek en het levenslied. Hij (de PVV-achterban bestaat merendeels uit mannen) is tevreden over de eigen leefsituatie maar ontevreden over de wereld om hem heen. De focus op de eigen leefwereld gaat ten koste van empathie en interesse voor andere culturen. Overigens is ontevredenheid over de integratie van allochtonen voor hen een veel belangrijker thema dan de islam.

Religieuze tegenstellingen spelen wel een rol onder de evangelisch-christelijke achterban van de ChristenUnie en de SGP. Uit een onderzoek uit 2008 van actualiteitenprogramma *Netwerk* en EO-programmablad *Visie* bleek dat de standpunten van Wilders ook bij deze groep veel weerklank vinden. Zo is 67 procent van de ChristenUnie-kiezers en maar liefst 87 procent van de SGP-kiezers vóór een stop van de bouw van moskeeën. Overigens gaf diezelfde achterban aan niet van plan te zijn om ook daadwerkelijk PVV te gaan stemmen.

zeker blijven van onze gezondheidszorg, de toekomst voor onze kinderen, onderwijs, veiligheid. De angst voor terrorisme van bepaalde fanatieke islamieten tast dat gevoel van veiligheid aan.”

Indirect doen kerken vooral veel werk als bruggenbouwers tussen bevolkingsgroepen met verschillende religieuze achtergronden. Herman Noordegraaf vindt dat ze daar hardnekkig mee door moeten gaan. “Belangrijk is ook dat zowel kerken als politici in deze tijden van onzekerheid een wervend perspectief bieden op het ‘goede leven’ en ‘goede samenleven’ – we komen er niet met beheersingsmaatregelen.”

[<]